

БАТЛАВ.
ХУУЛЬ ЗҮЙ,
ДОТООД ХЭРГИЙН САЙД

Б.ЭНХБАЯР

2026 оны 03 дугаар сарын 17-ны өдөр

**ХЭРЭГ ХЯНАН ШИЙДВЭРЛЭХ АЖИЛЛАГААНЫ
АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫГ ХАНГАХ ТУХАЙ
ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ**

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага

1.1.Хууль зүйн үндэслэл

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13 дахь хэсэгт “Хэнд боловч эрүү шүүлт тулгах, хүнлэг бус, хэрцгий хандаж, нэр төрийг нь доромжилж болохгүй” гэж, Арван есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Төрөөс хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх, хүний эрх, эрх чөлөөг зөрчихтэй тэмцэх, хөндөгдсөн эрхийг сэргээн эдлүүлэх үүргийг иргэнийхээ өмнө хариуцна” гэж тус тус хуульчилж, хүний эрх, эрх чөлөөг хангах төрийн үүрэг, түүнийг хэрэгжүүлэхэд баримтлах үндсэн зарчмыг тунхагласан.

Мөн Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Аравдугаар зүйлийн 2, 3 дахь хэсэгт зааснаар Монгол Улс олон улсын гэрээгээр хүлээсэн үүргээ шударгаар сахин биелүүлэх үүрэгтэй бөгөөд соёрхон баталсан буюу нэгдэн орсон олон улсын гэрээ хүчин төгөлдөр болсон үеэс эхлэн дотоодын хууль тогтоомжийн нэгэн адил үйлчилнэ. Монгол Улсын нэгдсэн орсон Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Үндэстэн дамнасан зохион байгуулалттай гэмт хэргийн эсрэг конвенцын 24 дүгээр зүйлд оролцогч улс бүр эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд мэдүүлэг өгч буй гэрчийг болзошгүй өшөө авалт, заналхийллээс үр нөлөөтэй хамгаалах, шаардлагатай тохиолдолд уг арга хэмжээг тэдгээрийн гэр бүлийн гишүүд болон ойр дотнын бусад этгээдэд мөн адил хамааруулах зохих арга хэмжээг авах үүрэгтэйг, 25 дугаар зүйлд гэмт хэргийн улмаас хохирсон этгээдэд туслалцаа үзүүлэх, хамгаалах зохих арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх, ялангуяа өшөө авалт, заналхийллийн аюул үүссэн тохиолдолд хамгаалалтыг хэрэгжүүлэх үүргийг тус тус хүлээсэн.

Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Авлигын эсрэг конвенцын 32 дугаар зүйлд оролцогч улс бүр уг конвенцын дагуу тогтоосон гэмт хэргийн талаар мэдүүлэг өгч буй гэрч, шинжээч, зохих тохиолдолд тэдгээрийн хамаатан садан болон бусад ойрын хүнийг өс хонзон, айлган сүрдүүлгээс үр дүнтэйгээр хамгаалах арга хэмжээг дотоодын эрх зүйн тогтолцоонд нийцүүлэн авахыг заасан байна.

Эрүүдэн шүүх болон бусад хэлбэрээр хэрцгий, хүнлэг бусаар буюу хүний нэр төрийг доромжлон харьцаж шийтгэхийн эсрэг конвенцын 13 дугаар зүйлд заасны дагуу оролцогч улс түүний нутаг дэвсгэрт эрүүдэн шүүгдсэн хэмээн мэдүүлж буй этгээд эрх бүхий байгууллагад гомдол гаргах, хэргээ шуурхай, шударгаар хянан шалгуулах нөхцөлийг хангахын зэрэгцээ гомдол гаргасан этгээд болон гэрчүүдийг

гомдол гаргасан, нотлох баримт гаргаж өгсөнтэй нь холбогдуулан зүй бусаар харьцах, айлган сүрдүүлэхээс хамгаалах арга хэмжээ авах үүрэгтэй.

Түүнчлэн, Олон улсын эрүүгийн шүүхийн Ромын дүрмийн 68 дугаар зүйлд шүүх нь хохирогч болон гэрчүүдийн хувийн амьдралын аюулгүй байдал, бие махбодын болон сэтгэл санааны сайн сайхан байдал, нэр төр, хувийн халдашгүй байдлыг хамгаалах шаардлагатай арга хэмжээг авах талаар зохицуулсан байна.

Мөн Монгол Улсын нэгдэн орсон Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын пактын 2 дугаар зүйлд "... эрх, эрх чөлөө нь зөрчигдсөн аливаа хүнийг үр нөлөөтэй эрх зүйн хамгаалалтаар хангах" гэж, Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Ерөнхий Ассамблейн 1985 онд баталсан "Гэмт хэрэг, хүчирхийллийн хохирогчдыг хамгаалах үндсэн зарчмын тухай" тунхаглалын 6 дугаар зүйлд "гэмт хэргийн хохирогчийн аюулгүй байдлыг нэн тохиромжтой нөхцөлөөр хангах, мөн заналхийлэл буй тохиолдолд гэрчийг хамгаалах" гэж, Шүүхийн бие даасан байдлын талаарх суурь зарчмын 2-т "Шүүх аливаа хэргийг хэний ч нөлөөнд авталгүйгээр, сэтгэл хөдлөл, дарамт шахалт, сүрдүүлэггүйгээр шийдвэрлэх", 7-д "Гишүүн улсын үүрэг нь шүүх эрх мэдлийг чиг үүргээ зохих ёсоор хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай арга хэрэгслээр хангах"-ыг чиглэл болгон гишүүн улс орнуудын хүлээх үүргийг тусгайлан заасан.

Монгол Улсын Их Хурлаас баталсан урт болон дунд хугацааны бодлогын баримт бичгүүдэд мөн дээрх олон улсын гэрээгээр хүлээсэн үүргийг хэрэгжүүлэхэд чиглэсэн зорилт, арга хэмжээг тусгасан. Тухайлбал, Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор баталсан "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын хүрээнд 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны 7.4.1-д "салбарын эрх зүйн шинэтгэлийг нийгмийн хөгжлийн хэрэгцээ, шаардлагад нийцүүлэн төгөлдөржүүлэх", 7.3.9-д "гэрч, хохирогчийг хамгаалах тогтолцоог бэхжүүлэн хэрэгжүүлэх" зорилтыг тус тус тусгасан.

Мөн Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны 21 дүгээр тогтоолоор баталсан "Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр"-ийн 4.2.1.14-т "гэрч, хохирогчийг хамгаалах үйл ажиллагааг шинэ шатанд гаргах", 4.1.1.14-т "хүний эрх, эрх чөлөөг хамгаалах, зөрчигдөхөөс урьдчилан сэргийлэх, үндэсний хууль тогтоомжийг хүний эрхийн олон улсын гэрээ, конвенцод нийцүүлэх ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлэх, хуулиас давсан зохицуулалт бүхий дүрэм, журмуудад дүн шинжилгээ хийж, цэгцлэх арга хэмжээ авах" талаар тус тус заасан.

Монгол Улсын Үндсэн хууль, дээр дурдсан олон улсын гэрээнд заасан үүрэг болон бодлогын баримт бичгүүдэд дэвшүүлсэн зорилтууд нь эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд оролцогчдын аюулгүй байдлыг хангах үндэсний тогтолцоог хүний эрхийг хангах төрийн үндсэн үүргийн хүрээнд цогцоор нь авч үзэх, нийгмийн хөгжлийн хэрэгцээ, гэмт хэргийн нөхцөл байдал, олон улсын эрх зүйн стандарттай уялдуулан шинэ шатанд гаргах шаардлагатайг тодотгож байна. Иймд уг асуудлыг төрийн эрх зүйн бодлогын салшгүй бүрэлдэхүүн хэсэг болгон төлөвшүүлж, хамгаалалтын эрх зүйн болон институцийн тогтолцоог системийн түвшинд бүрдүүлэх замаар боловсронгуй болгох хууль зүйн үндэслэлийг бүрдүүлж байна.

1.2.Практик шаардлага

Хүчин төгөлдөр мөрдөж байгаа Гэрч, хохирогчийг хамгаалах тухай хуулиар хамгаалалтад авах субъектийн хүрээг хязгаарлагдмал байдлаар зохицуулсан нь хэт

явцуу, өнөөгийн нийгмийн хэрэгцээ шаардлагад нийцэхгүй болсон. Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд зөвхөн гэрч, хохирогч төдийгүй, тухайн процессыг хэрэгжүүлэгч, бусад оролцогчдыг хамгаалж, эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны зорилтыг ханган, олон улсын жишигт нийцсэн үндэсний тогтолцоог бүрдүүлэх шаардлага үүссэн.

Түүнчлэн нийгмийн аюулын шинжээрээ ноцтой хохирол, хор уршиг учруулсан, зохион байгуулалттай гэмт хэрэг үйлдсэн этгээдүүд хариуцлагаас зайлсхийх зорилгоор эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд оролцогчдод нөлөөлөх, айлган сүрдүүлэх, дарамт шахалт үзүүлэх оролдлого нэмэгдэж буй энэ цаг үед гэмт хэрэг үйлдэгдсэн бодит нөхцөл байдлыг тогтоож, хэргийг шуурхай шалгаж шийдвэрлэх эрх зүйн баталгааг бэхжүүлэх нь нэн түрүүнд шийдвэрлэх шаардлагатай тулгамдсан асуудлын нэг юм. Иймд эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг хэрэгжүүлэгч болон түүнд оролцогч этгээдийг аливаа гэмт халдлага, заналхийллээс хамгаалах нэгдсэн механизмыг бүрдүүлэх нь дан ганц хамгаалалтын арга хэмжээний асуудал бус, харин нийгэмд шударга ёсыг тогтоох, хууль дээдлэх зарчмыг бодитоор хэрэгжүүлэх, эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны хараат бус байдлыг хангах төрийн бодлогын салшгүй хэсэг юм.

Монгол Улс анх 2014 онд шүүх, шүүгчийн аюулгүй байдлыг хангах, гэрч, хохирогчийг хамгаалах, яллагдагч, ялтныг хуяглан хүргэх, яллагдагч, гэрч, хохирогчийг шүүх хуралдаанд албадан ирүүлэх, ялтан шилжүүлэх, оргон зайлсан яллагдагч, ялтныг эрэн сурвалжлах чиг үүрэг бүхий бие даасан албыг байгуулсан боловч 2016 онд Монгол Улсын Их Хурлаас Тахарын албаны тухай хуулийг хүчингүй болгож, уг албаны хэрэгжүүлж байсан чиг үүргийг цагдаа, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагуудад шилжүүлсэн. Тухайн үед гэрч, хохирогчийг хамгаалах, шүүх, шүүгчийн аюулгүй байдлыг хангах чиг үүргийг дагнасан байгууллагад хариуцан хэрэгжүүлж байсан тогтолцоо нь төрийн тусгай албадын үйл ажиллагааны уялдаа холбоо, бүтээмжид эерэг нөлөө үзүүлж байсан болно.

Гэвч өнөөдөр цагдаагийн байгууллага гэрч, хохирогчийг хамгаалах, шүүх, шүүгчийн аюулгүй байдлыг хангах, яллагдагчийг хуяглан хүргэх, яллагдагч, гэрчийг албадан ирүүлэх, оргон зайлсан яллагдагчийг эрэн сурвалжлах ажиллагааг, харин шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх зэрэг байгууллага ялтныг хуяглан хүргэх, эрэн сурвалжлах, ялтан шилжүүлэх ажиллагааг нь үндсэн чиг үүргийнхээ хүрээнд орон тооны нэмэгдэлгүйгээр хэрэгжүүлж байна. Энэ нь эрүүгийн хэргийн оролцогч, хохирогчийн тоон үзүүлэлттэй уялдахгүй, ачааллын зохистой харьцаа алдагдсан тогтолцоог бий болгосон гэж үзэж болохоор байна.

Гэрч, хохирогчийг хамгаалах тухай хуулийн дагуу улсын хэмжээнд эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны оролцогч гэрч, хохирогч, тэдгээрийн хамаарал бүхий этгээдийг хамгаалахаар зохицуулсан боловч Тагнуулын ерөнхий газар, Авлигатай тэмцэх газар зэрэг мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулах эрх бүхий байгууллагууд одоог хүртэл гэрч, хохирогчийг хамгаалах чиг үүрэг бүхий тусгайлсан алба, нэгж байгуулаагүй нь тухайн байгууллагаас мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулж байгаа хэргийн оролцогчдын аюулгүй байдал, эрхийг хангах асуудалд бодит эрсдэл үүсэж болзошгүй нөхцөлийг бүрдүүлж байна. Харин Авлигатай тэмцэх газар шаардлагатай тохиолдолд гэрч, хохирогчийг хамгаалах асуудлыг цагдаагийн байгууллагатай байгуулсан хамтын ажиллагааны гэрээний үндсэн дээр зохицуулж ирсэн нь аюулгүй байдлыг шуурхай, нэгдсэн байдлаар хангах институцийн тогтолцоо бүрэн төлөвшөөгүй байгааг илтгэж байна.

Цагдаа болон шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагууд зохион байгуулалтын хувьд хэлтсийн түвшинд дээрх чиг үүргийг хэрэгжүүлж байгаа хэдий ч жилээс жилд өсөн нэмэгдэж буй гэмт хэргийн гаралт, эрүүгийн нөхцөл байдлаас шалтгаалан холбогдох арга хэмжээг бүрэн хүртээмжтэй, аюулгүй, үр нөлөөтэй хэрэгжүүлэхэд хүндрэл бэрхшээл үүсэж байгааг дараах статистик тоон мэдээллээс харж болно. Тухайлбал:

Монгол Улсын хэмжээнд 2016 онд 27167 гэмт хэрэг бүртгэгдэж байсан бол 2023 онд 35574, 2024 онд 44673, 2025 онд 47480 болж гэмт хэргийн гаралт тасралтгүй өссөн нь хамгаалалтад авах шаардлагатай гэрч, хохирогч болон бусад холбогдох этгээдийн тоо дагаад нэмэгдэхэд шууд нөлөөлж байна.

Гэрч, хохирогчийг хамгаалах тухай хуульд заасан хамгаалалтын арга хэмжээгээр 2016 онд 33 тохиолдлоор 42 хүнийг, 2024 онд 116 хүнийг хамгаалсан бөгөөд 2016-2024 онд нийт 1134 иргэнд 1118 хамгаалалтын арга хэмжээ хэрэгжүүлсэн байна.

Шүүхийн байранд шалган нэвтрүүлэх ажиллагаа 2016 онд 185,081 байсан бол 2025 онд 389,419 болж, шүүх хуралдааны дэг журам сахиулах чиглэлээр 2016 онд 51,769 ажиллагаа гүйцэтгэж байсан үзүүлэлт 2025 онд 90,660 болж тус тус өссөн байна.

Нөгөө талаас, 2016 онд Тахарын алба 800 гаруй алба хаагчийн орон тоотой ажиллаж байсан бол 2025 онд цагдаагийн болон шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын нийт 418 алба хаагч чиг үүргийнхээ хүрээнд дээрх үйл ажиллагааг хэрэгжүүлсэн нь гэрч, хохирогчийг хамгаалах төрийн бодлого, чиг үүргийн хэрэгжилт, институцийн чадавхыг дахин үнэлж, тогтолцоог боловсронгуй болгох шаардлагыг бий болгож байна.

Өөрөөр хэлбэл, гэмт хэргийн нөхцөл байдал, түвшин, нийгмийн хэрэгцээ, шаардлагад нийцсэн хамгаалалтын чиг үүргийг хэрэгжүүлж байсан бие даасан, дагнасан байгууллагыг татан буулгахын зэрэгцээ хүний нөөц, хүч хэрэгслийг бууруулсан нь эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны явцад хүний эрх зөрчигдөх, шударга ёсны зарчим алдагдах эрсдэлийг нэмэгдүүлж, энэ салбарт тогтолцооны шинжтэй шинэчлэл хийх зайлшгүй нөхцөлийг бүрдүүлсэн гэж дүгнэж байна. Гэмт хэрэгтэй тэмцэх, нийгмийн хэв журам хамгаалах, олон нийтийн аюулгүй байдлыг хангах үндсэн чиг үүргээ хэрэгжүүлэхийн зэрэгцээ гэрч, хохирогчийг хамгаалах, шүүх, шүүгчийн аюулгүй байдлыг хангах чиг үүргийг давхар хариуцан хэрэгжүүлэх нь практикт тодорхой хүндрэл бэрхшээл үүсгэсээр байна. Тухайлбал:

- Үйл ажиллагааны эрх зүйн зохицуулалт тодорхой бус байгаа нь хүний эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол зөрчигдөх эрсдэлийг бий болгож байна;

- Төсөв, санхүүгийн хувьд бие даасан бус байгаа нь хамгаалалтын арга хэмжээг стандартын шаардлагад нийцүүлэн хэрэгжүүлэх, нууцлал болон аюулгүй байдлыг хангах, шуурхай, хүртээмжтэй зохион байгуулах боломжийг хязгаарлаж байна;

- Хүний нөөцийн хүрэлцээгүй байдал нь гэрч, хохирогчийг хамгаалах болон шүүхийн аюулгүй байдлыг хангах үйл ажиллагаанд доголдол үүсэх нөхцөлийг бүрдүүлж байна;

- Хамгаалуулагчийн аюулгүй байдлыг хангахын тулд заналхийлэгч этгээд болон түүний үйлдлийг бүх талаар бүрэн тодорхойлох шаардлагатай боловч эрх зүйн орчин, хүний нөөц, техник хэрэгслийн хязгаарлалтаас шалтгаалан холбогдох эрсдэлийг бодитой, иж бүрэн үнэлэх боломж хангалтгүй байна;

- Хамгаалалтын арга хэмжээний цар хүрээнээс хамааран бусад хууль сахиулах байгууллагыг татан оролцуулах олон улсын нийтлэг жишиг байдаг боловч салбарын хууль тогтоомж, эрх зүйн зохицуулалт тодорхой бус байгаагаас шаардлагатай тохиолдолд хамгаалалтыг хэрэгжүүлэх нэгдсэн удирдлага, зохион байгуулалтын тогтолцоо бүрдээгүй байна;

- Гэрч, хохирогчийг аюулгүй газарт байрлуулах зориулалтын хамгаалах байр байхгүйгээс төрийн бус байгууллагын, хаяг байршил нь ил болсон байр, орон сууцанд түр байрлуулах практик тогтсон нь тэдний амь нас, эрүүл мэндэд бодит эрсдэл үүсгэж байна;

- Мөрдөн шалгах болон хэрэг хянан шийдвэрлэх чиг үүрэг бүхий байгууллагын алба хаагчид эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд оролцогчдын эрхийг зөрчих, эрүүдэн шүүх, эсхүл бусад хэлбэрээр хэрцгий, хүнлэг бус, хүний нэр төрийг доромжлон харьцах зөрчил гарсан тохиолдолд тухайн байгууллага өөрөө хамгаалалтын чиг үүргийг давхар хэрэгжүүлэх нь ашиг сонирхлын зөрчил үүсгэх бодит эрсдэлтэй байна. Өөрөөр хэлбэл, эрх зөрчигдсөн этгээдийг хамгаалах, аюулгүй байдлыг хангах ажиллагааг тухайн зөрчил гаргасан байж болзошгүй байгууллагын алба хаагчид өөрсдөө хэрэгжүүлэх нь хамгаалалтын арга хэмжээний хараат бус байдал, бодит үр нөлөөг сулруулах, улмаар хүний эрхийг үр дүнтэй хамгаалах баталгааг алдагдуулах нөхцөлийг бүрдүүлж байна;

- Хамгаалалтын арга хэмжээг мэргэжлийн түвшинд хэрэгжүүлэх, мөн шүүгдэгч, ялтан оргон зайлсан тохиолдолд шуурхай ажиллах мэргэшсэн, дагнасан, бэлтгэгдсэн тусгай алба, албан хаагчийн тогтолцоо бүрдээгүйгээс баривчлах, саатуулах ажиллагаанд хугацаа алдах, улмаар хүний амь нас, эрүүл мэндэд хор уршиг учрах, хохирогчийн зөрчигдсөн эрхийг сэргээх ажиллагаа удаашрах зэрэг сөрөг үр дагавар гарч байна.

Ийм нөхцөлд хамгаалалтын чиг үүргийг бие даасан, институцийн хувьд хараат бус бүтэц хэрэгжүүлэх шаардлага үүсэх бөгөөд энэ нь эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд оролцогчдын аюулгүй байдлыг бодитоор хангах, гомдол, мэдээллийг саадгүй гаргах, хүний эрхийн зөрчлийг илрүүлэх, таслан зогсоох эрх зүйн баталгааг бэхжүүлэхэд чухал ач холбогдолтой юм.

Түүнчлэн Гэрч, хохирогчийг хамгаалах тухай хууль батлагдсанаас хойш уг хуульд нийт 5 удаа нэмэлт, өөрчлөлт орсон бөгөөд эдгээрээс 1 нь бие даасан, 4 нь бусад хууль батлагдсантай холбогдуулан оруулсан нэмэлт, өөрчлөлт байна.

Уг хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд нийт 28 зүйлийн 22 зүйлд буюу хуулийн 78 хувьд нэмэлт, өөрчлөлт оруулахаар тусгасан нь Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлийн 25.1.1, 25.1.2-т заасан шаардлагад нийцэж байна. Тодруулбал, тухайн хуульд өмнө нь нийт заалтын 50-аас дээш хувьд нэмэлт, өөрчлөлт орсон, эсхүл нэмэлт, өөрчлөлтийн улмаас хуулийн бүтэц, уялдаа алдагдах, мөн нийт заалтын 50-аас дээш хувьд дахин нэмэлт, өөрчлөлт орох тохиолдолд шинэчилсэн найруулгын төсөл боловсруулахаар хуульчилсан байдаг.

Иймд 2013 онд батлагдсан Гэрч, хохирогчийг хамгаалах тухай хуулийг шинэчлэн найруулах нийгмийн болон эрх зүйн бодит шаардлага үүссэнийг энэхүү нөхцөл байдал харуулж байна. Энэ хүрээнд хуулиар зохицуулах харилцааны ерөнхий агуулга, зорилтыг өргөжүүлэн, хуулийн нэрийг "Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны аюулгүй байдлыг хангах тухай" гэж томьёолж, үзэл баримтлал, зохицуулалтын цар хүрээг шинэ шатанд гаргасан, системийн шинжтэй шинэ хуулийн төслийг боловсруулна.

Хоёр.Хуулийн зорилго, ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ.

Гэрч, хохирогчийг хамгаалах тухай хуулиар зөвхөн гэрч, хохирогчийг хамгаалах, мөн хамгаалалтын арга хэмжээг заавал эрүүгийн хавтаст хэрэг бүрдсэний дараа хэрэгжүүлдэг явцуу байдлыг өөрчилж, эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд оролцдог бүх хүнийг хамгаалах, шүүхийн байгууллагын аюулгүй байдлыг хангах, яллагдагч, шүүгдэгчийг хуяглан хүргэх, хуяглан харгалзах, шүүхийн шатнаас оргон зайлсан шүүгдэгчийг эрэн сурвалжлах үйл ажиллагааны эрх зүйн үндсийг тогтоохын зэрэгцээ дээрх чиг үүргийг хэрэгжүүлэх Аюулгүй байдлын албаны тогтолцоо, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны эрх зүйн үндэс, албан хаагчийн эрх зүйн байдлын талаарх харилцааг цогцоор нь зохицуулна.

Хуулийн төсөлд дараах зохицуулалтыг тусгана:

1/төслийн нийтлэг үндэслэл хэсэгт хуулийн зорилт, нэр томьёоны тодорхойлолт, үйл ажиллагааны зарчим зэрэг хуулийн ерөнхий зохицуулалт;

2/хамгаалалтын арга хэмжээ, түүний төрөл, хэрэгжүүлэх нийтлэг нөхцөл, хамгаалалт хэрэгжүүлэх шийдвэр гаргах журам, дүгнэлт гаргах журам, хамгаалуулагчид үзүүлэх туслалцаа, хамгаалалтын арга хэмжээ хэрэгжүүлэх шийдвэр гаргахад харгалзан үзэх нөхцөл, аюулын эрсдэлийн түвшин, түүнийг үнэлэх, хяналтын хэрэг бүрдүүлэх зэрэг хамгаалалтын арга хэмжээг хэрэгжүүлэх процесс;

3/хамгаалуулах эрх бүхий этгээд, хамгаалуулагчийн эрх, үүрэг, хамгаалалтын арга хэмжээг цуцлах үндэслэл, хамгаалалтын арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай баримт бичгийн бүрдэл, цагдан хоригдож байгаа болон хорих ял эдэлж байгаа гэрч, хохирогчийг хамгаалах журам, хамгаалалтын арга хэмжээг зөрчсөнөөс үүсэх үр дагавар;

4/шүүн таслах ажиллагааны хэвийн нөхцөлийг бүрдүүлэх ажиллагаа, шүүхийн барилга, байгууламжийн аюулгүй байдлыг хангах, шүүх хуралдааны дэг сахиулах, албадан ирүүлэх, яллагдагч, шүүгдэгч, хоригдлыг хуяглан хүргэх, хуяглан харгалзах, ялтан шилжүүлэх, хоригдлыг хорих байр хооронд нүүлгэн шилжүүлэх үйл ажиллагаа;

5/Аюулгүй байдлын алба, түүний тогтолцоо, бүтэц, аюулгүй байдлын төв байгууллагын чиг үүрэг;

6/Аюулгүй байдлын албаны алба хаагчийн эрх зүйн байдал, албан тушаалд тавигдах шаардлага, албаны тангараг, албаны дарга, дэд даргыг томилох, чөлөөлөх, огцруулах, даргын бүрэн эрх, алба хаагчийг томилох, алба хаагчийн эрх, үүрэг, дүрэмт хувцас, таних тэмдэг, алба хаагчийн хориглох зүйл зэрэг алба хаагчдын эрх зүйн байдалтай холбогдох зохицуулалт;

7/Аюулгүй байдлын албаны алба хаагчийн баталгаа, ёс зүй, сахилгын хариуцлагатай холбоотой харилцааг тус тус зохицуулна.

Гурав.Хуулийн төсөл батлагдсанаар үүсэж болох эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний санал.

Хуулийн төсөл батлагдсанаар хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд оролцогчдын аюулгүй байдлыг хангах эрх зүйн орчин цогцоор бүрдэж, хүний эрх, эрх чөлөөг хамгаалах төрийн үндсэн үүрэг бодитойгоор хэрэгжинэ. Түүнчлэн гэрч, хохирогч болон хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд оролцогч бусад этгээдийг аливаа заналхийлэл, дарамт шахалт, гэмт халдлагаас хамгаалах институцийн тогтолцоо шинэ шатанд гарч, хамгаалалтын арга хэмжээг нэгдсэн, мэргэжлийн, үр нөлөөтэй хэрэгжүүлэх нөхцөл бүрдэх бөгөөд үүний үр дүнд нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн хүрээнд дараах үр дагавар бий болно. Үүнд:

- Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны явцад хүний халдашгүй чөлөөтэй байх эрх хангагдана;
- Хамгаалалтад авах субъектийн хүрээ өргөжиж, хүний эрхийг өргөн хүрээнд хамгаалах боломж бүрдэнэ;
- Хүний эрхийг хангасан эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд оролцогчдыг хамгаалах үндэсний тогтолцоо бэхжин, эрх зүйн орчин бүрдэж, хүний эрхийг хамгаалах үйл ажиллагааны чанар, үр нөлөө дээшилнэ;
- Шүүх, шүүгчийн аюулгүй байдал хангагдах эрх зүйн орчин хуульчлагдана;
- Шүүхийн хянан шийдвэрлэх ажиллагааг аюулгүй, хэвийн явуулах нөхцөлийг хангаснаар шүүхэд итгэх иргэдийн итгэл нэмэгдэнэ;
- Хүний эрхийг хамгаалах чиглэлээр олон улсын сайн туршлага нэвтэрч, энэ чиглэлээр гадаад, дотоодын байгууллагын олон талт хамтын ажиллагаа өргөжнө.

Хуулийн төсөлд тусгасны дагуу шинэ институцийг байгуулах, бэхжүүлэхэд хүний нөөц, төсөв, санхүүгийн тодорхой зардал шаардагдах хэдий ч одоо хэрэгжиж буй үйл ажиллагааны зардал, зохион байгуулалтын бүтэц, орон тоо, алба хаагчдыг шилжүүлэн зохион байгуулах замаар санхүүгийн ачааллыг тодорхой хэмжээнд бууруулах боломжтой гэж үзэж байна.

Дөрөв.Хуулийн төсөл нь бусад хуультай хэрхэн уялдах, түүнийг хэрэгжүүлэх зорилгоор цаашид шинээр боловсруулах буюу нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болгох хуулийн талаар.

Хуулийн төсөл нь Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Үндэстэн дамнасан зохион байгуулалттай гэмт хэргийн эсрэг конвенц (2000), Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Авлигын эсрэг конвенц (2003), Олон улсын эрүүгийн шүүхийн Ромын дүрэм (1998), Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын пакт, Эрүүдэн шүүх болон бусад хэрцгий, хүнлэг бус, нэр төрийг доромжлон харьцах, шийтгэхийн эсрэг конвенц, Хүүхдийн эрхийн тухай конвенц, түүнчлэн Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын “Гэмт хэрэг, хүчирхийллийн хохирогчдыг хамгаалах үндсэн зарчмын тухай” зэрэг олон улсын эрх зүйн баримт бичгүүдэд тусгасан хүний эрхийг хамгаалах, шударга шүүхээр шүүлгэх баталгаа, гэрч, хохирогчийг хамгаалах олон улсын нийтлэг зарчим, стандартад нийцнэ.

Мөн хуулийн төслийг Монгол Улсын Үндсэн хуульд нийцүүлэн боловсруулах бөгөөд хуулийн төсөлтэй холбогдуулан 2013 онд батлагдсан Гэрч, хохирогчийг хамгаалах тухай хуулийг хүчингүй болсонд тооцох тухай хуулийн төсөл, Эрүүгийн болон Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль, Цагдаагийн албаны тухай хууль, Авлигын эсрэг хууль, Хүн худалдаалахтай тэмцэх тухай хууль, Төрийн албаны тухай хууль, Төрийн болон албаны нууцын тухай хууль, Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль, Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хууль, Хүүхэд хамгааллын тухай хууль, Шүүхийн тухай хууль, Иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль, Гүйцэтгэх ажлын тухай зэрэг хуулиудад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Цэргийн алба хаагчийн тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хуульд нэмэлт оруулах хуулийн төсөл боловсруулах бөгөөд хуулийн нэр өөрчлөгдсөнтэй холбоотой зарим хуульд өөрчлөлт оруулах хуулийн төслүүдийг тус тус боловсруулна.

---o0o---